

INLEIDING

In verschillende steden worden spelochtenden of spelmiddagen georganiseerd voor kinderen in de voorschoolse leeftijd en hun ouders. De leeftijd van de deelnemende kinderen varieert van een paar maanden tot 4 jaar. Spelinlopen, ook wel moeder-kind groepen genaamd, zijn speciaal opgezet om het speelcontact tussen moeder en kind te bevorderen. Hoewel de spelinlopen niet exclusief zijn opgezet voor allochtone moeders maken zij voor het merendeel gebruik van deze mogelijkheid. Eén van de redenen dat de drempel voor allochtone moeders laag is om met hun kind naar de spelinloop te gaan is dat de medewerksters de taal van de moeders spreken. Naast beroepskrachten wordt ook veel gebruik gemaakt van vrijwilligers (ook wel gastmoeders genoemd) die de thuistaal van de moeders op de spelinloop spreken.

De belangrijkste doelstellingen van de spelinloop zijn het voorbereiden op het reguliere peuterwerk, en het door ontwikkelingsstimulering leveren van een bijdrage aan het verbeteren van de kansen van de kinderen in het basisonderwijs. Kinderen vertrouwd maken met boeken en hen het plezier van voorlezen en zelf 'lezen' laten ontdekken, past binnen deze doelstellingen.

De kinderen die de spelinloop bezoeken, groeien meestal niet op in een stimulerende leesomgeving. De meeste kinderen worden thuis nooit voorgelezen en zien ook hun ouders nooit lezen. Kinderen uit zo'n leesarm milieu leren thuis niet van boeken te genieten en lopen een achterstand op in hun 'leesontwikkeling' ten opzichte van kinderen die wél opgroeien in een stimulerende leesomgeving: ze weten niet hoe ze een boek moeten vasthouden en de bladzijden om moeten slaan, ze hebben vaak moeite met het herkennen van de plaatjes in een boek en het leggen van verbanden tussen die plaatjes en ze hebben nog niet geleerd geconcentreerd naar een verhaal te luisteren. Bovendien missen kinderen aan wie thuis nooit wordt voorgelezen het effect dat hiervan uitgaat op de taalontwikkeling: interactie naar aanleiding van een prentenboek blijkt namelijk een duidelijk effect te hebben op de woordenschatontwikkeling van kinderen.

Deze bijdrage is bedoeld om de medewerkers van de spelinloop een handreiking te bieden bij het werken met boeken. In het eerste deel wordt ingegaan op versjes en liedjes als voorbereiding op het lezen. In het tweede deel wordt aangegeven op welke manier het voorlezen van prentenboeken een vaste terugkerende activiteit kan worden, en welke soort prentenboeken zich het best lenen voor gebruik op de spelinloop. Welke rol het inrichten van een boekenhoekje kan spelen bij het creëren van een stimulerend leesklimaat wordt in het derde deel uiteengezet. Tot slot wordt een aantal tips gegeven om ouders te stimuleren ook zelf voor te gaan lezen, zowel op de spelinloop als thuis.

I. VERSJES EN LIEDJES OM MEE TE BEGINNEN

Onafhankelijk van hun achtergrond zijn kinderen al van jongs af aan gevoelig voor de melodie, het ritme en de rijm van liedjes en versjes. Liedjes en versjes komen tegemoet aan de speldrang en creativiteit van kinderen. Ze beleven plezier aan het ritmisch scanderen van soms onverstaanbare klankenreeksen. Poëzie is voor hen vaak de eerste kennismaking met 'literatuur': taal is hier in de eerste plaats iets om van te genieten, niet een middel tot communicatie.

Het zingen van liedjes en opzeggen van versjes in de spelinloop is niet alleen een gezellige en zinvolle activiteit op zichzelf, maar is ook een mooie opstap naar het voorlezen van een prentenboek:

- Door bezig te zijn met rijmpjes, versjes en liedjes raakt het kind vertrouwd met taal als iets waaraan je plezier kunt beleven.
- In tegenstelling tot boeken zijn versjes, rijmpjes en liedjes universeel. In alle culturen tref je bakerrijmpjes en liedjes voor kleine kinderen aan. Hiermee kun je dus aansluiten bij het culturele erfgoed van de ouders.
- Door liedjes te zingen of versjes op te zeggen naar aanleiding van plaatjes in een aanwijsboek leg je een concrete link naar dat boek. Het liedje of versje kan zo een middel zijn om de aandacht van de kinderen op een bepaald boek te vestigen.

TIPS

Voor het werken met liedjes, versjes en rijmpjes op de spelinloop zijn de volgende tips te geven:

- Houd het kort en eenvoudig. Een liedje of versje van 4 tot 6 regels is lang genoeg. Een eenvoudige melodie en een duidelijk gebruik van ritme en rijm zorgen ervoor dat de kinderen het liedje of versje al snel gaan herkennen. Het ritme en de rijm kunnen nog benadrukt worden door het spreektempo en intonatie aan te passen.
- Verwacht van de kinderen niet dadelijk dat ze mee zullen zingen. Dit is voor jonge kinderen nog erg moeilijk. Wel kunnen kinderen gestimuleerd worden mee te doen, door op de maat in de handen te klappen of gebaren te maken tijdens het liedje of versje.
- Zorg naast Nederlandse versjes en liedjes ook voor versjes en liedjes in de eigen taal van de kinderen. Bij het zoeken naar anderstalige versjes en liedjes kunnen de vrijwilligers en ouders misschien helpen. Daarnaast zijn er ook boeken en CD's met versjes en liedjes te leen.

Door de woorden in een liedje of versje met gebaren te ondersteunen, kun je duidelijk maken waar het liedje over gaat, ook al beheersen de kinderen de taal niet zo goed. Op deze manier kunnen kinderen spelenderwijs hun Nederlandse woordenschat vergroten.

Dit zijn mijn wangen

Dit zijn mijn wangen en dit is mijn kin

dit is mijn mondje met tanden erin.

Dit zijn mijn oren, mijn ogen mijn haar

dit is mijn neusje en nu ben ik klaar.

Alle lichaamsdelen die in dit liedje worden genoemd, kun je aanwijzen. De kinderen kun je uitnodigen mee te doen. Ook het tonen van plaatjes of voorwerpen tijdens het zingen/ opzeggen kan het begrip ondersteunen.

*Allemaal dieren en nog wat
Wie vliegt er met gemak
tot de hoogste tak?
De vogel tierelie
de vogel tierela
de vogel tiereli, tiereli, tierela.*

*Wie duikt er dat het spat
en wordt toch zelf niet nat?
Het eendje kwakkekwek
het eendje kwekkekwak
het eendje, kwakkekwek, kwakkekwek, kwekkekwak.*

Spelrijmpjes spreken jonge kinderen zeer aan.

*Klap eens in je handjes
Klap eens in je handjes
blij, blij, blij.
Op je boze bolletje
allebei.
Zo varen de scheepjes voorbij
zo varen de scheepjes voorbij.*

Bouw een routine op in het zingen van liedjes en/of opzeggen van versjes door op elke spelochtend of -middag een vast moment voor deze activiteit in te bouwen. De drinkpauze voor de kinderen en ouders leent zich hier bijvoorbeeld goed voor: dit is een moment waarop iedereen rustig bij elkaar zit.

Wijs ouders op boeken met versjes en liedjes om thuis met hun kind te gebruiken (dit kan alleen als de ouders Nederlands kunnen lezen).

2. HET VOORLEZEN VAN PRENTENBOEKEN

2.1 Aanpassen aan de doelgroep

Voordat het voorlezen op de spelinloop kan uitgroeien tot een geliefde activiteit, moet er een aantal hindernissen worden genomen:

Een weinig ontwikkelde voorleestrategie

De kinderen die de spelinloop bezoeken zijn meestal nog niet gewend om te worden voorgelezen. Zij hebben nog niet ontdekt wat je met een boek kunt doen, en hoeveel plezier je aan boeken kunt beleven. 'Lees'vaardigheden als het herkennen van plaatjes, het leggen van relaties tussen de plaatjes onderling, en het begrijpen van de verbanden tussen de verschillende gebeurtenissen in een verhaal zijn nog weinig ontwikkeld. Bovendien kunnen zij nog niet bogen op voorkennis over veel voorkomende verhaalstructuren in prentenboeken.

Voor het voorlezen op de spelinloop betekent dit dat:

- er gekozen moet worden voor eenvoudige prentenboeken
- rekening moet worden gehouden met een zeer beperkte concentratie
- de kinderen erg afhankelijk zijn van de wijze waarop de voorlezer de inhoud van het boek voor de kinderen tot leven weet te wekken

Omdat ook de ouders van de kinderen meestal weinig vertrouwd zijn met boeken, kan het zijn dat zij in het begin weinig interesse hebben voor het lezen op de spelinloop. Ook bij hen moet nog een '(voor)leesroutine' worden opgebouwd.

Meertaligheid

De kinderen en hun ouders spreken thuis meestal een andere taal dan het Nederlands. Dit betekent dat de woordenschat van de kinderen in het Nederlands vaak heel beperkt is. Het verdient daarom aanbeveling om regelmatig voor te lezen in de eigen taal van de kinderen. Dit kan worden gedaan door de eigen taal sprekende leidsters of vrijwilligsters. Zij kunnen voorlezen aan kleine groepjes kinderen die dezelfde taal spreken, of aan kinderen individueel. Er komen steeds meer prentenboeken in andere talen dan het Nederlands. Maar ook als er alleen een vertaling van een boek aanwezig is, hoeft dit geen probleem te zijn: u kunt ook in eigen woorden vertellen naar aanleiding van de plaatjes in een Nederlands prentenboek.

Het is niet nodig altijd voor te lezen in de eigen taal van de kinderen. Wanneer er centraal wordt voorgelezen in een meertalige groep is de Nederlandse taal meestal de meest voor de hand liggende keuze. Hierbij is het dan wel noodzakelijk het taalgebruik zo simpel mogelijk te houden en tussendoor de gelegenheid te bieden te vertalen in de eigen taal van de kinderen. Op de volgende manieren is het mogelijk enerzijds rekening te houden met een beperkte Nederlandse woordenschat, en anderzijds deze woordenschat door het voorlezen te vergroten:

- Kies prentenboeken waarin de plaatjes alles vertellen, zodat wat verteld wordt ook op de plaatjes te zien is.
- Kies prentenboeken die uitnodigen om handelingen of emoties na te spelen of (dieren) geluiden te maken.
- Ondersteun het verhaal met concrete voorwerpen uit het boek.
- Lees een uitklapboek voor waarbij de kinderen steeds achter een flapje mogen kijken.

Voorbeelden zijn: *Waar is Dribbel?* van Eric Hill, *Wat ziet konijn?* en *Wat hoort konijn?*, beide van Lucy Cousins.

- De uitklapbare delen maken het boek spannend, zelfs als de kinderen geen Nederlands begrijpen.

Door het voorlezen op bovenstaande manieren visueel te ondersteunen, kunnen ook kinderen die geen of nauwelijks Nederlands begrijpen van een prentenboek genieten. Bovendien kan het voorlezen in het Nederlands op deze manier een bijdrage leveren aan het ontwikkelen van hun woordenschat in deze taal.

Diversiteit in leeftijd

De leeftijdsgroep waarop spelen lopen zich richten is verschillend: soms richt men zich alleen op kinderen van 2 tot 4 jaar, soms zijn kinderen al vanaf 0 jaar welkom. Met name in het tweede geval heb je dus te maken met een grote variatie in leeftijd. Om zoveel mogelijk tegemoet te komen aan de hiermee gepaard gaande niveauverschillen in leesbeleving en begrip is het van belang regelmatig voor te lezen aan kleine groepjes kinderen of aan kinderen individueel. Dit geldt zowel voor de keuze van het prentenboek, als voor de manier waarop er wordt voorgelezen. Zeker voor de jongste kinderen is individuele aandacht van belang. Omdat ze nog niet zo goed geconcentreerd kunnen luisteren, profiteren zij niet optimaal van het voorlezen in de groep. In deze leeftijdsfase gaat het nog vooral om het zich samen met de volwassene oriënteren op het boek. De aandacht van de volwassene voor het kind en de interactie naar aanleiding van het boek, is daarbij veel belangrijker dan de inhoud van het boek zelf.

2.2 Interactief voorlezen in kleine groepjes of individueel

Het voorlezen aan één kind tegelijk of aan kleine groepjes van twee tot vier kinderen heeft als voordeel dat er veel meer gelegenheid is om samen met het kind/de kinderen naar aanleiding van het boek te praten. Er is meer ruimte voor de kinderen om tussendoor spontaan op de plaatjes of gebeurtenissen in het boek te reageren, en voor degene die voorleest om bij deze reacties aan te sluiten. De kinderen kunnen zo precies de aandacht en de ondersteuning krijgen die ze nodig hebben om te komen tot begrip en leesplezier.

Voor baby's en jonge peuters is het samen bezig zijn met een boekje belangrijker dan het van voor naar achter doorlezen van een boek. Zij zijn nog bezig met het verkennen van het boek: het vastpakken en open- en dichtslaan van het boek, het bladeren en het bekijken van de plaatjes die hen op dat moment boeien. De volwassene kan zich door de belangstelling van het kind laten leiden en het kind helpen zich te oriënteren op het boek.

Christofer (14 maanden) is gek op eendjes. De leidster zingt bij elk plaatje van een eendje het liedje 'Alle eendjes zwemmen in het water'. Christofer zegt dan zelf ook 'water' en natuurlijk 'kwak-kwak'.

De Turkse leidster K. bekijkt met Aische (anderhalf jaar) een boekje over allerlei activiteiten van een kind. Bij een plaatje van het kind dat met de bal aan het spelen is, vraagt ze: 'Wat doet het kindje?'. Als Aische enthousiast roept 'ball!', zegt ze 'Dat vind jij ook wel leuk hè?' Ze pakt de bal waarmee Aische net aan het spelen was, en vergelijkt hem met de bal in het boek.

Tijdens het samen bezig zijn met een boek, vervult de volwassene voor de kinderen de rol

van model. Ze laat aan het kind zien dat een boek is om in te bladeren en plaatjes te kijken, en dat de plaatjes afbeeldingen zijn van dingen in de werkelijkheid. Als de voorlezer ook verbanden legt tussen de verschillende plaatjes onderling, gaat hij alweer een stapje verder in het modelgedrag. Hierdoor leren kinderen ook om plaatjes te interpreteren als een opeenvolging van gebeurtenissen.

Naar aanleiding van een plaatje over in bad gaan, zegt de Marokkaanse gastmoeder T. tegen Achmed (2 jaar): 'Ach kijk, hij gooit zijn schoen ook in het water!'. 'Nou wordt ie helemaal nat'. Achmed lacht en zegt: 'Dat mag niet'. Op de volgende bladzijde hangt de schoen te drogen. De vrijwilligster wijst dit op het plaatje aan. 'Gelukkig hoeft het jongetje in het boek zijn schoenen niet gelijk weer aan te trekken', zegt ze. 'Hij doet lekker zijn warme pantoffels aan.'

Bij jonge kinderen met weinig voorleeservaring verdient het de voorkeur in eigen woorden over de plaatjes te vertellen in plaats van de tekst in het boek letterlijk voor te lezen. Dit maakt het gemakkelijker om bij het niveau en de interesse van het kind aan te sluiten en het bij het boek te betrekken. Pas als kinderen vertrouwd zijn geraakt met het vertellen en interactief voorlezen, kun je ze langzaam laten wennen aan het volgen van een verhaal op basis van de letterlijke tekst in het boek.

Dit vraagt meer van het voorstellingsvermogen en concentratievermogen van het kind omdat geschreven taal in verschillende opzichten afwijkt van gesproken taal: het is compacter en meer beschrijvend dan de taal die gesproken wordt in het hier en nu, en bevat soms woorden en uitdrukkingen die nauwelijks in de dagelijkse spreektaal voorkomen. Bovendien wordt de interactie tussen voorlezer en kind minder als de voorlezer het kind niet aan kan kijken omdat ze de tekst in het boek met haar ogen moet volgen.

Als tussenvorm tussen het vertellen in eigen woorden en het letterlijk voorlezen van de tekst, kan de tekst in het boek hier en daar wat aangepast worden en voorzien van extra toelichting en/of aanvullingen. In de leeftijd van de kinderen die de spelinloop bezoeken (0 tot 4 jaar) blijft de tussentijdse interactie echter belangrijk.

Bepaalde boeken nodigen meer uit tot interactie dan andere boeken. Prentenboeken met losse plaatjes of prentenboeken met een verhaal zonder (veel) tekst bieden hiervoor meer gelegenheid dan prentenboeken waarbij de tekst een belangrijkere rol speelt. Ook uitklapboeken en andere boeken met een raadelement (bijvoorbeeld zoekboeken) nodigen meer uit tot interactie: het raden is immers een steeds terugkerend onderwerp van gesprek.

2.3 Een boekenhoekje

Een boekenhoekje is een hoekje dat speciaal bestemd is voor het voorlezen aan kleine groepjes kinderen of aan kinderen individueel en voor het zelf 'lezen' en bezig zijn met boekjes. Een dergelijk hoekje kan bijdragen aan het tot stand komen van een leesroutine op de spelinloop, (zie Klapper II: F: Scholing). Een dergelijk boekenhoekje trekt steeds de aandacht en nodigt uit om op elk gewenst moment gebruikt te worden.

Het is belangrijk om kinderen van jongsaf aan toegang te verschaffen tot boeken. Zoals ze ook moeten leren voorzichtig om te gaan met speelgoed, zo moeten ze ook door ervaring

leren hoe je met boeken omgaat. De angst dat boeken gelijk stuk zullen gaan zodra ze in de handen van kinderen komen is een terechte angst, maar mag er niet toe leiden dat alle boeken achter slot en grendel bewaard blijven. Door te zorgen voor boekjes van stevig materiaal of zelf de bladzijden van een aantal boekjes te plastificeren, krijgen de kinderen de kans zich te oriënteren op boeken zonder dat dit al te grote schade oplevert.

Hieronder volgt een aantal tips voor het inrichten en gebruiken van zo'n 'boekenhoekje':

Een permanente of verplaatsbare boekenhoek?

Maak een hoekje in de speelzaal vrij voor het voorlezen door te zorgen voor wat zachte kussens of een bankje en een boekenkastje met schuine legplanken. Stevige boeken kun je op pakhoogte van de kinderen zetten, meer kwetsbare boeken kun je zo weg zetten dat de kinderen ze wel kunnen zien, maar ze niet zelf kunnen pakken. Naar deze boeken kunnen ze dan vragen, zodat ze die onder begeleiding kunnen bekijken.

Als het niet mogelijk is een permanente 'boekenhoek' te creëren, kan gebruik worden gemaakt van losse kussens en een tafeltje waarop je wat prentenboeken kunt uitstellen. Er zijn ook boekenkastjes in de handel die je in kunt klappen en op slot kunt doen.

De prentenboeken in de boekenhoek

Als kinderen de boeken zelf mogen pakken, kun je het best kiezen voor boeken met kartonnen bladzijden. Deze boeken zijn voor peuters gemakkelijker te hanteren dan boeken met papieren bladzijden, en gaan minder snel stuk. Daarnaast zijn ook boeken met stevige papieren bladzijden geschikt. Voor de baby's zijn stoffen en plastic boekjes interessant. Hier kunnen ze mee knuffelen, op sabbelen en samen met een volwassene in bladeren en bekijken.

Boekjes van stof, plastic en karton zijn op veel plaatsen te koop: niet alleen in boekhandels, maar ook in warenhuizen en een aantal grote winkelketens. Bij de bibliotheek worden stoffen en plastic boekjes uitgeleend. Er is meestal ook een aanbod van kartonnen boekjes. Voor instellingen als buurthuizen en peuterspeelzalen biedt de bibliotheek vaak extra service. Vraag er naar in de plaatselijke bibliotheek.

Voor de boeken waar kinderen alleen onder begeleiding naar mogen kijken, valt de beperking van het criterium van stevigheid weg. Probeer wel te zorgen voor een grote diversiteit van boeken, zodat er voor ieder wat wils is en kinderen met verschillende soorten boeken kunnen kennismaken. Te denken valt aan boeken met eenvoudige verhalen, aanwijsboeken, boeken met realistische foto's over een onderwerp (bijv. over dieren of over auto's), boeken met grote platen om naar te kijken en speel-, raad- en zoekboeken (bijv. boeken waarbij je iets moet tellen, moet raden of op zoek moet naar een bepaald dier/mens of voorwerp in een plaatje).

Om de belangstelling voor de boeken in de boekenhoek levend te houden is het ook belangrijk regelmatig te zorgen voor nieuwe boeken. Ruil regelmatig boeken om, maar niet allemaal tegelijk. Sommige prentenboeken willen de kinderen steeds opnieuw lezen. Zeker voor de allerkleinsten geldt dat ze zich erg kunnen hechten aan een boekje. Zet ook niet te veel boeken tegelijk in de boekenhoek: beter een klein aantal boeken waaraan speciale aandacht is besteed, dan een groot aantal boeken waarin ouders en kinderen hun weg niet

meer kunnen vinden.

Wie leest voor in de boekenhoek?

Zorg dat je als leiding regelmatig het goede voorbeeld geeft door in het boekenhoekje voor te lezen aan kleine groepjes kinderen, of aan kinderen individueel. De interactie tussen degene die voorleest en het kind/de kinderen verloopt het best als er in de taal gesproken wordt die het kind het best beheerst. Als wordt voorgelezen in kleine groepjes of aan individuele kinderen is het ook heel goed te organiseren om in de eigen taal van het kind voor te lezen.

Naast de eigen taal sprekende leidster of vrijwilligster kunnen ook de ouders zelf eens aan hun kinderen voorlezen. In het begin zullen de ouders dit niet snel uit zichzelf doen, maar door een stimulerend leesklimaat te scheppen op de spelinloop kun je hier wel naar toe werken. U kunt ouders laten meeluisteren als u voorleest en vragen eens zelf met hun kind een boekje te bekijken. Kinderen en ouders zullen eerder een boek pakken in de boekenhoek dat al eens in de boekenhoek of in de kring is voorgelezen of getoond. Kinderen die steeds opnieuw met een boek aankomen, kunt u zeggen dat ze moeten vragen of hun moeder het een keer wil doen. Op deze manier kan langzaam een voorleesroutine worden opgebouwd.

2.4 Voorlezen in de kring

In het voorafgaande zijn twee nadelen genoemd bij het voorlezen in de kring:

- De kinderen in de groep spreken vaak verschillende talen.
- Er is minder gelegenheid voor interactie dan in de boekenhoek.

Hoe de eerste hindernis voor een groot deel kan worden overwonnen, is al beschreven in 2.1 onder het kopje 'meertaligheid'. Het tweede nadeel hoeft niet zo zwaar te wegen, als er naast het voorlezen in de kring ook nog voorgelezen wordt in de boekenhoek. Natuurlijk is het ook in de kring belangrijk de kinderen af en toe eens een vraag te stellen en te laten reageren, hierbij is het echter wel zaak dat het voorlezen centraal te volgen blijft. Kinderen die zich niet kunnen concentreren in de groep, meestal de jongsten, kunnen beter niet gedwongen worden om te luisteren: laat hen liever rustig spelen zodat ze de andere kinderen niet te veel afleiden.

Het voorlezen in de kring biedt ook voordelen:

- Het is gezellig om met de hele groep iets te doen.
- Boeken in de boekenhoek kunnen centraal geïntroduceerd worden.
- Van het voorlezen in de groep kan een soort voorstelling gemaakt worden.
- Het voorlezen in de groep kan gekoppeld worden aan andere activiteiten zoals bewegingsspel, knutselen of zingen.
- Kinderen vergroten hun Nederlandse woordenschat.

Tot slot nog een aantal praktische tips voor het voorlezen in de kring:

Niet alle boeken lenen zich ervoor om te worden voorgelezen in de kring
In verband met de meertaligheid van de kinderen is het van belang dat er weinig tekst in

het boek staat, en dat het verhaal goed te volgen is op basis van de plaatjes. Verder is het belangrijk dat een boek zich leent voor een levendige presentatie en dat de plaatjes voor alle kinderen duidelijk te zien zijn.

Groepsmaximum

Het voorlezen in de kring is aan een bepaald groepsmaximum gebonden. Een groepsgrootte van 5 à 6 kinderen is ideaal. Met meer dan tien kinderen in de groep is het haast onmogelijk om de kinderen betrokken te houden. In dat geval is het beter om voor te lezen in taalgroepen of met een paar kinderen tegelijk in de boekenhoek.

Concentratie

De spanningsboog van jonge kinderen is maar kort. Beperk de duur van het voorlezen in de kring daarom tot ongeveer 5 minuten. Als je het boek introduceert met concrete materialen zoals in de bovenstaande praktijkvoorbeelden kan het voorlezen een paar minuten langer duren.

Tussentijds reageren

Verwacht niet dat alle kinderen stil zitten en hun mond houden. Zorg dat de baby's bij hun moeder op schoot zitten, en laat peuters die niet willen luisteren rustig wegllopen (natuurlijk moet je hen wel tot de orde roepen als ze veel lawaai maken). De peuters die wel luisteren, zullen tussendoor willen reageren en misschien naar voren willen komen om dingen aan te wijzen op de plaatjes in het boek of de bladzijden of flapjes in het boek om te slaan. Als de kinderen te veel belet worden in hun spontane reacties, zullen ze het voorlezen als iets heel vervelends gaan ervaren.

Een voorwerp bij de hand houden

Door speelgoed klaar te leggen dat aansluit bij het onderwerp van het voorgelezen boek kan gestimuleerd worden dat kinderen het verhaal gaan naspelen of naar aanleiding van dat onderwerp hun eigen avonturen gaan verzinnen. U kunt hierin een voorbeeldfunctie vervullen door tijdens het vrije spel na afloop van het voorlezen met een paar kinderen te gaan spelen naar aanleiding van het verhaal. Het is niet noodzakelijk het verhaal uit het boek te volgen. Het stimuleren van de eigen fantasie is zeker zo belangrijk.

2.5 Boeken mee naar huis in combinatie met speelgoed

Veel spelinlopen zijn verbonden aan een speel-o-theek waar ouders speelgoed kunnen lenen. Het is een goed idee om de collectie aan te vullen met prentenboeken. Eventueel kunnen de boeken in combinatie met het speelgoed worden uitgeleend.

Het koppelen van de uitleen van prentenboeken aan speelgoed heeft verschillende voordelen:

- Als kinderen plezier beleven aan bepaald speelgoed kun je hierbij met een boekje aansluiten. De kans dat het kind plezier beleeft aan het boek wordt zo groter.
- Kleine kinderen leren beter de relatie leggen tussen de plaatjes in het boek en de werkelijkheid als er concrete voorwerpen bij getoond worden. Het boek gaat zo meer voor hen betekenen.

- Het boek kan inspiratie geven voor zijn spel. Het kind kan bepaalde gebeurtenissen uit het boek bijvoorbeeld naspelen.
- Ouders die al gewend zijn/haar speelgoed te lenen, kunnen zo gemakkelijk in contact worden gebracht met boeken. Samen met het speelgoed lenen ze een boek.

Wanneer iemand boeken zoekt bij het speelgoed dat al in het bezit van het kind is, kan de bibliotheek of (kinder)boekhandel daarbij helpen. Bij het selecteren van de boeken moet wel rekening gehouden worden met de stevigheid van de boeken. Zeker ouders die niet gewend zijn thuis voor te lezen, zijn bang dat hun kind de boeken stuk zal maken. Natuurlijk is het ook belangrijk voorlichting te geven aan de ouders hoe je kinderen kunt leren voorzichtig om te gaan met boeken.

Het werkt goed als van bepaalde titels één exemplaar in de boekenhoek aanwezig is, en een of meerdere andere exemplaren voor de uitleen bestemd zijn. Het lezen thuis en het lezen op de groep kan elkaar zo wederzijds stimuleren: kinderen die een bepaald boek van de spelinloop kennen, willen het misschien graag ook thuis lezen en kinderen die het boek thuis gelezen hebben, willen het boek misschien ook op de spelinloop lezen of het boek aan andere kinderen laten zien.

Als ouders een beetje vertrouwd zijn geraakt met het lenen van boeken, kunnen ze samen met hun kind zelf prentenboeken uitzoeken om thuis te lezen. Ze kunnen dan zelf beslissen of ze een boek in combinatie met speelgoed willen lenen of gewoon apart. In dit stadium kunnen ouders ook worden doorverwezen naar de bibliotheek. Bij de bibliotheek zijn folders en CD's in meerdere talen verkrijgbaar met informatie over de mogelijkheden van de bibliotheek.

3. INFORMATIE GEVEN AAN DE OUDERS OVER LEZEN

Om ouders te betrekken bij het lezen op de spelinloop en te stimuleren ook thuis voor te gaan lezen, moeten zij bepaalde kennis vergaren en vaardigheden ontwikkelen. Voor een belangrijk deel kan dat via het voorbeeldgedrag dat de leiding van de spelinloop ouders toont bij het voorlezen in de kring en in de boekenhoek. Daarnaast is het goed bepaalde zaken mondeling nog eens toe te lichten. De informatie komt het beste over als die concreet aansluit bij het gedrag van de kinderen tijdens het voorlezen of het 'zelf lezen' in de boekenhoek. Vooral wanneer aangeknoopt wordt bij het gedrag van hun eigen kinderen, zijn ouders zeer geïnteresseerd.

Mogelijke gespreksonderwerpen daarbij zijn:

Voorlezen in de eigen taal

Wanneer ouders thuis met hun kind in een andere taal praten, kan het best ook in die taal voorgelezen worden. In deze taal kunnen ouders zich het beste uitdrukken, en zal het kind het boek ook het best begrijpen en er het meest van genieten. Het voorlezen moet vooral gezellig zijn. Als je voorleest in een andere taal dan je normaal spreekt, heeft het voorlezen al snel veel weg van een taallesje. In de bibliotheek kunnen behalve Nederlandse prentenboeken, ook prentenboeken in andere talen worden geleend. Verder is het bij veel Nederlandse prentenboeken goed mogelijk in de eigen taal te vertellen bij de plaatjes.

Analfabete ouders

Ook ouders die zelf niet kunnen lezen, kunnen hun kind liefde voor boeken bijbrengen. Ze kunnen samen met hun kind kijken naar de plaatjes in het boek en hierover praten. Vaak is op basis van de plaatjes al te zien hoe het verhaal gaat. Er kan ook een eigen verhaal bij de plaatjes gemaakt worden.

Interactief voorlezen

Bij het voorlezen aan peuters kan het verhaal het beste in eigen woorden verteld worden. Op deze manier kan de woordkeus aangepast worden aan het niveau van het kind, en kunnen bepaalde dingen extra uitgelegd worden. Tussendoor kan de voorlezer vragen stellen aan het kind en inspelen op zijn reacties. Hierdoor is het mogelijk beter aan te sluiten bij het niveau en de belangstelling van het kind, en is het voor het kind gemakkelijker om betrokken te blijven. Ouders kan getoond worden hoe zij dat moeten doen. Na afloop van het voorlezen, kunt u een aantal voorbeelden van interactie met de kinderen nog eens naar voren halen en van commentaar voorzien.

Leren hanteren van boeken

Jonge kinderen moeten nog leren hoe ze met boeken om moeten gaan. Ze leren dit door te kijken naar het voorbeeldgedrag van volwassenen, en door zelf (eerst onder begeleiding) te oefenen in het vasthouden van een boek en het omslaan van de bladzijden. Als jonge kinderen zelf in een boek willen bladeren, kunt u hen het best boeken geven met dikke kartonnen bladzijden. Deze boeken zijn het gemakkelijkst te hanteren en gaan het minst snel kapot. Boeken met papieren bladzijden kunnen het beste alleen samen worden doorgebladerd totdat het kind ook hiermee heeft leren omgaan. Leer kinderen dat boeken niet bedoeld zijn om te scheuren of in te tekenen, maar om in te lezen: voor scheuren en tekenen kunt u kinderen ander materiaal geven.

Bibliotheekgebruik

Kinderen tot 18 jaar kunnen gratis lid worden van de bibliotheek. Bij de bibliotheek zijn folders en CD's met informatie over de bibliotheek verkrijgbaar in verschillende talen. Het is ook mogelijk een bibliotheekmedewerkster uit te nodigen op de spelinloop, of met de ouders en kinderen een bezoek te brengen aan het bibliotheekfiliaal in de buurt.

Selecteren prentenboeken

Voor baby's en jonge peuters die nog weinig ervaring hebben opgedaan met boeken is het van belang dat het onderwerp van het boek herkenbaar is: bijvoorbeeld 'eten' of 'aankleden'. Ook boeken met eenvoudige plaatjes over dieren spreken jonge kinderen vaak aan. De plaatjes moeten duidelijke contouren hebben en niet te veel afleidende details bevatten. Oudere peuters en peuters met meer voorleeservaring kunnen ook boeken aan met meer gedetailleerde plaatjes. Zij kunnen al echte verhaaltjes volgen die wat verder van hun eigen ervaringen af liggen.

Moment van voorlezen

Een kind heeft een bepaalde mate van rust nodig om zich te kunnen concentreren op een boek. Een peuter die verward is in een wild spel kan dus beter even uitrusten. Denk niet te snel dat een peuter altijd te druk is om te worden voorgelezen. Het is normaal dat een peuter snel is afgeleid tijdens het voorlezen. Hij moet nog leren zichzelf te concentreren. In het begin zal dit een minuutje lukken, later vijf minuten, nog later een kwartier. Belangrijk is om het kind steeds opnieuw tot lezen te verleiden zonder te forceren. Voorlezen moet geen verplichting worden. Het kiezen van een vast moment om te lezen kan voor zowel het kind als de ouder de nodige rust creëren. Het moment voor het slapen gaan, kan bijvoorbeeld een geschikt moment zijn. Het lezen kan zo een vaste gewoonte worden, dat zowel de ouder als het kind moeilijk kunnen missen.

Belang van herhaling

Kinderen houden ervan hetzelfde boek keer op keer te horen. Als je vaker hetzelfde boek voorleest, weten kinderen al wat er in staat. Die herkenning geeft hen een goed gevoel. Bovendien zullen ze als het boek vaker is voorgelezen meer aandacht hebben voor bepaalde details in de plaatjes en de tekst. Ook vinden ze het vaak leuk om zelf iets te vertellen bij de plaatjes. Als een boek vaker wordt voorgelezen, gaan kinderen vaak steeds meer van dat boek houden en zullen ze het boek ook steeds beter begrijpen.

Bovenstaande punten kunnen bijvoorbeeld aan de orde komen na het voorlezen in de kring of boekenhoek, bij het uitlenen van de prentenboeken of naar aanleiding van een gesprekje over het lezen thuis. Probeer zo concreet mogelijk aan te sluiten bij de persoonlijke informatiebehoefte. Vermijd dat ouders overspoeld worden door een veelheid van informatie. Beter is het de informatie druppelsgewijs te geven, en regelmatig terug te komen op zaken als de situatie hiervoor aanleiding geeft.

4. EEN EXTRA DUWTJE IN DE RUG

Andere initiatieven die kunnen helpen bij het creëren van een stimulerend leesklimaat:

Meertalig voorleesproject

In samenwerking met de bibliotheek kan gedurende een periode van vijf tot zeven weken een voorleesproject op de spelinloop worden uitgevoerd. Tijdens dit voorleesproject wordt steeds twee weken lang één bepaald prentenboek centraal gesteld dat zowel op de spelinloop wordt voorgelezen, als aan de ouders wordt uitgeleend om thuis voor te lezen. De boeken die tijdens het voorleesproject worden gebruikt, zijn in de belangrijkste thuistalen van de ouders vertaald. Tijdens het voorleesproject krijgen de ouders ook informatie over voorlezen. Het voorleesproject wordt afgesloten met een gezamenlijk bezoek aan de bibliotheek waar ouders de gelegenheid krijgen hun kinderen in te schrijven (zie F: Scholing: Cursus voor beroepskrachten en cursus voor ouders F3).

DVD: Dat is een mooi boekje

Hierop wordt getoond hoe ouders en beroepskrachten de leesontwikkeling van kinderen in de verschillende fasen kunnen ondersteunen. De DVD bestaat uit drie hoofdstukken, die ook los van elkaar bekeken kunnen worden. De DVD duurt ongeveer 30 minuten en is ook geschikt om geheel of gedeeltelijk aan ouders te laten zien. Bij de DVD hoort een Kijkwijzer waarin beschreven staat hoe de DVD gebruikt kan worden.